

Oracki, Tadeusz

W sprawie sprostowań i uzupełnień Wiktora Steffena

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 265-266

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Oracki

W SPRAWIE SPROSTOWAŃ I UZUPEŁNIEŃ WIKTORA STEFFENA

Wdzięczny jestem Wiktorowi Steffenowi za zainteresowanie i uwagi o moim *Słowniku biograficznym Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX wieku (do 1945 roku)*, wydanym w 1983 r. przez Instytut Wydawniczy PAX. Jednakże niektóre z nich, szczególnie odtwarzane z pamięci, budzą pewne wątpliwości.

Rzeczywiście, mylnie przypisałem członkostwo PAN profesorowi Karolowi Górskiemu, który był jedynie — jak podałem — członkiem PAU. Nie wiem jednak, dlaczego Wiktor Steffen pisze: „Przypuszczalnie nie odróżniono tu historyka Karola Górskiego od historyka literatury polskiej Konrada Górskiego”. Tak źle to jeszcze ze mną nie jest.

Nie mogłem uwzględnić wszystkich odznaczeń Viktora Steffena, gdyż niektóre z nich zostały przyznane po ukończeniu mojej książki. Jeśli chodzi o datę uzyskania magisterium to podając rok 1928 (zamiast: 1927) zasugerowałem się informacją samego Wiktora Steffena, który w liście do mnie z 9 stycznia 1961 r. pisał m.in.: „Z początkiem r. 1928, po uzyskaniu stopnia magistra filologii klasycznej, objąłem stanowisko st. asystenta...” itd. Faktycznie złożył on egzamin magisterski 13 grudnia 1927, a 1 stycznia 1928 objął stanowisko st. asystenta.

Co się tyczy biogramów Fiutaków Wiktor Steffen uzupełnia datę urodzenia Władysława Fiutaka (1904) i słusznie poprawia miejsce jego pracy na Gniew, a nie — jak podałem — Gniezno. Nie zaglądając do akt personalnych Fiutaka, zawierzyłem informacji pisemnej, nadesłanej mi przez Kuratorium Oświaty i Wychowania w Olsztynie (zob. bibliografię do życiorysu M. Fiutaka). Z tego samego źródła pochodzi słusznie przez Steffena sprostowana informacja o pracy Fiutaka na gospodarstwie w Kocanowie (podałem źle: w Koronowie).

Nie widzę owych „kilku nieścisłości” i „sprzeczności” w życiorysie Augusta Wannowskiego. Popełniłem tylko jeden błąd, gdyż Wannowski pracował w Collegium Fridericianum (Königl. Friedrichs-Kollegium), a nie w Seminarium Polskim przy Uniwersytecie Królewieckim. W biogramie jest także informacja o jego rocznej pracy (1828/1829) właśnie w Królewcu. Steffen pisze: „Nie można powiedzieć, że Wannowski ogłosił w programach gimnazjalnych w Kętrzynie i Poznaniu wiele rozpraw — bo nie przekraczały one liczby dziesięciu”. Ogółem, Wannowski, wydrukował aż 14 prac, a sądzę, że liczba ta może ulec w wyniku dalszych badań weryfikacji na korzyść mojej tezy.

Steffen pisze, że podany przeze mnie życiorys Johanna Heinickego jest „skąpy i w niektórych szczegółach wręcz fałszywy” i wysuwa hipotezę, że pomyliliem tę postać z Johannem Wilhelmem Gottlobem Heinicke. Być może, ale sprawa wymaga dalszych studiów. Sam Steffen, jako znawca tych zagadnień używa zwrotów: „był prawdopodobnie filologiem klasycznym”, „niedostępność źródeł nie pozwoliła mi przesledzić dalszych jego losów”, „czas jego śmierci

nie jest mi znany" itp. W dwu artykułach W. Steffena o filologach klasycznych nazwisko Heinickego występuje bez imienia¹. Jeśli chodzi o nazwę poznańskiego gimnazjum Marii Magdaleny, to podałem ją za prof. G. Ellendtem, który pisze o Wannowskim: „dann Professor am Mariengymnasium in Posen”². Piszący o Wannowskim L. Słowiński oraz K. Liman zaznaczają, iż pracował on w gimnazjum Marii Magdaleny³. Steffen przytacza łacińską nazwę tego gimnazjum, gdy na zachowanych programach z II połowy XIX w. figuruje nazwa niemiecka i polska: Königlichen Marien-Gymnasium zu Posen — Gymnazjum Św. Marii Magdaleny w Poznaniu⁴.

Wiktor Steffen uważa też, że niesłusznie pominąłem w *Słowniku* Hansa Schmaucha. Charakteryzując jego sylwetkę i wyliczając niektóre drukowane prace popełnia kilka błędów, gdyż — jak widać — nie jest mu znany życiorys Schmaucha, drukowany w *Altpreussische Biographie*⁵. Dodacь muszę, że zarówno w czasach hitlerowskich, jak i po wojnie, Schmauch „udowadniał”, że Kopernik był Niemcem, mimo że nauka rozstrzygnęła ten spór znacznie wcześniej, nie kwestionując polskości astronoma. Po wojnie Schmauch współpracował z różnymi rewizjonistycznymi organizacjami w RFN, które w licznych periodykach wyrażały się o nim z uznaniem jako o „badaczu niemieckiego wschodu”⁶. Już chociażby z tych względów świadomie został przeze mnie pominięty, gdyż po prostu nie odpowiadał kryterium doboru haseł do *Słownika*.

Za „bardzo poważne nieporozumienie” oraz „niesłychaną mistyfikację” uważa Steffen przypisanie przeze mnie Zbigniewowi Łukomskiemu dziennikarskiego pseudonimu *Balticus*. Odwołując się jedynie do własnej pamięci, Wiktor Steffen sądzi, że tym pseudonimem posługiwał się jego brat, Augustyn Steffen. Jest to, oczywiście, hipoteza, która wymaga dalszych badań. Na swoją obronę stwierdzić mogę tylko, że zarówno w nadesłanej mi z Londynu autobiografii, jak i innej korespondencji, sam Augustyn Steffen ani słowem nie wspominał, że w latach 1927—1932 posługiwał się pseudonimem *Balticus*.

Przed przystąpieniem do reedycji *Słownika* ogłosiłem w prasie polskiej, także poznańskiej, apel o nadsyłanie uzupełnień i sprostowań do wydania z 1963 r. Ubolewam, że Wiktor Steffen jako Warmiak, uwzględniony przeze mnie w makiecie *Słownika* z 1963 r., nie zechciał na ten apel odpowiedzieć.

1 W. Steffen, *Sylwetki filologów wielkopolskich XIX wieku*. A. Wannowski, Meander, 1969, z. 4, s. 198; tenże, *A. Wannowski filolog i pedagog poznański XIX w.*, Eos, 1969/1970, t. 58, z. 2, s. 269.

2 G. Ellendt, *Lehrer und Abiturienten des Königlichen Friedrichs-Kollegiums zu Königsberg Pr. 1698—1898*, Königsberg 1898, s. 11.

3 L. Słowiński, „Nie damy pogrzesć mowy. Wizerunki pedagogów poznańskich XIX wieku, Poznań 1982, s. 225; *Wielkopolski słownik biograficzny*, Poznań 1981, s. 797.

4 Por. A. Markwicz, *100 lat historii organizacji Towarzystwa Tomazsa Zana. Filomaci 1816—1926. Wielkopolska*, wstęp i przypisy S. Pilarczyk, Londyn 1975, ss. 32, 33.

5 *Altpreussische Biographie*, Bd. 3, Marburg/Lahn 1975, ss. 1056—1057.

6 Zob. m. in. art. na temat Schmaucha ogłoszone w następujących czasopismach w RFN: *Preussenland*, 1966, nr 4; *Ermlandbriefe*, 1957, nr 1; *Westpr. Jahrbuch*, 1957, nr 17; *Der Westpreuss*, 1964, nr 2; 1966, nr 22; 1967, nr 15; *Ermländischer Hauskalender* 1958, 91; *Unsere Ermländische Heimat*, 1963, nr 3; 1967, nr 2. Szereg innych artykułów podaje także E. Wermke, *Bibliographie der Geschichte von Ost- und Westpreussen für die Jahre 1939—1970*, Bonn-Godesberg 1974, s. 1017.